

УДК 821.161.2.09'06Дов:378.4(477.52-21)
DOI: 10.31376/2410-0897-2025-2-58-273-288

**ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО В НАУКОВИХ СТУДІЯХ ВИКЛАДАЧІВ
ГЛУХІВСЬКОГО НПУ ІМ. О. ДОВЖЕНКА:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ, ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ, МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТИ**

Гоголь Наталія Валеріївна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: gogolnv@gnpu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-0780-6237

У статті розглянуто діяльність навчально-наукової лабораторії довженкознавства, що діє при кафедрі української мови, літератури та методики навчання Глухівського НПУ ім. О. Довженка; схарактеризовано науковий доробок викладачів університету та кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського НПУ ім. О. Довженка, присвячений дослідженню творчості О. Довженка в біографічному, літературознавчому, лінгвістичному, навчально-методичному аспектах; наголошено на науковій, навчально-методичній та культурно-просвітницькій роботі кафедри щодо популяризації творчості О. Довженка серед здобувачів освіти, освітян та широкої громадськості.

Ключові слова: О. Довженко, Глухівський НПУ ім. О. Довженка, навчально-наукова лабораторія довженкознавства, сучасні українські вчені, кафедра української мови, літератури та методики навчання, наукова, навчально-методична та культурно-просвітницька робота кафедри, біографічні, літературознавчі, лінгвістичні, навчально-методичні аспекти дослідження творчості О. Довженка.

Постановка проблеми. Велика й різнобічна творча спадщина Олександра Довженка характеризує митця як письменника планетарного мислення. Цілісний і багатогранний, він був очима епохи, її вустами, її болісним серцем. Україна пам'ятає й поціновує Олександра Довженка. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка вдячний долі за те, що саме в його стінах освітянсько-творчим духом було освячено молодого О. Довженка, огорнуто ореолом любові до рідного слова, закладено основи його багатогранної творчості. З метою вшанування геніального письменника й кіномитця, випускника Глухівського вчительського інституту Олександра Петровича Довженка в нашому університеті традиційно проводяться Довженківські читання. XI Довженківські читання, що проводилися 24–25 жовтня 2024 року, були особливими тим, що позначені двома ювілейними датами: 130-ю річницею від дня народження митця та 150-ю річницею з дня заснування Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературознавчих, мовознавчих, мистецьких, методичних та лінгводидактичних праць українських науковців, присвячених феномену художньої довершеності та унікальності творчості Олександра Довженка, вирізняється значною тематичною широтою та глибиною осмислення. Починаючи з доби здобуття Україною незалежності – ідеалу, до якого митець прагнув упродовж усього свого життя, – більшість наукових інтерпретацій (зокрема праці Л. Горболіс, В. Гриневича, М. Жулинського, О. Лілік, С. Задорожної (Максимчук-Макаренко) В. Марочка, Л. Мацько, Н. Медвідь, А. Новикова, Н. Павлюк, Н. Сидяченко, Н. Сологуб, С. Тримбача, Н. Троші, Н. Хараман, Ю. Шаповала, Н. Яремчук та інших) пронизані мотивами української ідентичності, національного спротиву, прагнення до свободи, тривоги за майбутнє та віри в культурне й духовне відродження народу.

Протягом останніх років спостерігається активізація дослідницької уваги до творчості О. Довженка з боку таких учених, як В. Агєєва, Н. Бойко, Н. Видашенко, К. Голобородько, Л. Горболіс, С. Задорожна (Максимчук-Макаренко), І. Захарчук, С. Тримбач, Н. Троша, С. Цінько та інші.

Дослідженню творчої спадщини кінорежисера та письменника О. Довженка приділяється належна наукова увага вчених, викладачів Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, а саме: Н. Гричаник, Н. Гоголь, М. Кабиш, В. Каліш, Г. Кузнецової, О. Курка, М. Кушнерьової, Т. Клейменової, О. Корчової, І. Кухарчук, Л. Лучкіної-Загородньої, Н. Медвідь, О. Чайки, І. Холявко та ін. Науковий доробок викладачів містить дисертації з дослідження літературної спадщини О. Довженка, фахові публікації, монографії, навчальні посібники та інші навчально-методичні матеріали, що засвідчують глибину й системність опрацювання наукової теми.

Метою статті є окреслення наукових напрацювань викладачів Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, присвячених вивченню творчої спадщини О. Довженка на основі літературознавчого, лінгвістичного та навчально-методичного аспектів. Особлива увага зосереджується на висвітленні наукової, навчально-методичної та культурно-просвітницької діяльності кафедри української мови, літератури та методики навчання, спрямованої на популяризацію постаті й творчості Олександра Довженка серед здобувачів освіти, педагогічної спільноти та широкого загалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Колектив кафедри української мови, літератури та методики навчання активно здійснює наукову та освітню діяльність, спрямовану на глибоке вивчення й

популяризацію багатогранної творчої спадщини видатного українського митця Олександра Довженка. Важливою формою презентації результатів дослідницької роботи є збірник наукових праць «Довженківські читання», започаткований кафедрою як платформа для науково-теоретичного обговорення актуальних проблем довженкознавства.

У межах наукової діяльності викладачами кафедри підготовлено й опубліковано низку колективних монографій, зокрема: «Літературні пріоритети Олександра Довженка» (2016) [43], «Олександр Довженко в рецепції сучасної наукової думки» (2019) [25], а також навчально-методичних посібників: «Вивчення творчості Олександра Довженка в школі» (2014) [42], «Щоденникові записи: нарис-присвята», присвячений 150-річчю заснування Глухівського учительського інституту та 130-річчю від дня народження О. Довженка (2024) [67] та інші. Ці праці становлять вагомий внесок у розвиток сучасного довженкознавства та літературної освіти.

Так, у навчально-методичному посібнику «Вивчення творчості Олександра Довженка в школі», підготовленому авторським колективом у складі А. Новикова, В. Гриневича, С. Привалової, С. Задорожної (Максимчук-Макаренко) та Н. Троші, здійснено комплексний аналіз художньої спадщини Олександра Довженка в контексті сучасної гуманітаристики. У виданні розглянуто ключові кіноповісті, оповідання та драматургічні твори митця, акцентовано увагу на методичних аспектах вивчення його творчості в закладах загальної середньої освіти, запропоновано систему тестових завдань, орієнтовану на формування літературної компетентності учнів [42].

Автори посібника доводять, що ознайомлення здобувачів освіти з творчістю О. Довженка сприяє розумінню національного світогляду, духовного й естетичного потенціалу українського письменника й кінодраматурга, усвідомленню його романтичного світогляду та жанрової своєрідності художніх текстів. Такий підхід дозволяє не лише інтегрувати літературні знання в загальнокультурний контекст, а й досягнути історичну долю українського народу, розкрити естетику Довженкового слова, відчувати гармонію людини й природи.

Використання творчості О. Довженка в освітньому процесі також має виразний виховний потенціал, оскільки сприятиме формуванню національної свідомості, виховання почуття гордості за свою Батьківщину, поваги до історичного минулого й сучасного, а також утвердженню гуманістичних ідеалів та віри в майбутнє.

У 2016 році викладачами кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського НПУ ім. О. Довженка – А. Новиковим, Н. Трошею та С. Задорожною (Максимчук-Макаренко) – було підготовлено колективну монографію «Літературні пріоритети Олександра Довженка». У цьому дослідженні здійснено ґрунтовний аналіз життєвого та творчого шляху О. Довженка, схарактеризовано його літературну спадщину, зокрема кіноповісті, драматургію та прозу: «Арсенал», «Звенигора», «Земля», «Тарас Бульба», «Україна в огні», «Потомки запорожців», «Зачарована Десна», «Поема про море», «Відступник», «Щоденникові записи» та інші. Дослідники акцентують увагу на домінантному значенні концепту історії у творчому доробку письменника, глибоко аналізують особливості художнього втілення жіночих образів, виявляють наративні зв'язки з біблійними сюжетами, а також із такими літературними джерелами, як «Повість минулих літ», «Слово про Ігорів похід», твори М. Гоголя, Т. Шевченка, М. Кропивницького [43].

У 2019 році було опубліковано ще одну колективну монографію – «Олександр Довженко в рецепції сучасної наукової думки», підготовлену науковцями Глухівського НПУ імені О. Довженка під керівництвом ректора університету, доктора історичних наук, професора О. Курка [25]. Видання репрезентує комплексне осмислення біографії та творчості Олександра Довженка крізь призму сучасних наукових підходів. У монографії висвітлюються малодосліджені сторінки життєпису митця, зокрема його служба в армії УНР, репресивні переслідування з боку радянських спецслужб, дипломатична діяльність у Польщі й Німеччині, творчість у ролі художника-ілюстратора в Харкові, а також особливості його кінематографічної діяльності та взаємин із радянськими політичними лідерами, зокрема Й. Сталіним і М. Хрущовим.

Окрему увагу приділено аналізу літературної спадщини О. Довженка в літературознавчому, лінгвістичному та методичному вимірах. У межах дослідження проаналізовано низку художніх творів, серед яких «Щорс», «Україна в огні», «Повість полум'яних літ», «Відступник», «Життя в цвіту», «Зачарована Десна», «Потомки запорожців», «Щоденникові записи» та інші. Варто підкреслити, що монографія становить вагомий внесок у розвиток сучасного довженкознавства, збагачуючи наукову думку новими фактологічними та інтерпретаційними ракурсами [25].

З 2017 року при кафедрі української мови, літератури та методики навчання Глухівського НПУ ім. О. Довженка функціонує навчально-наукова лабораторія «Довженкознавство й актуальні проблеми розвитку мовно-літературного процесу», очолювана доктором філологічних наук, професором А. Новиковим. До складу лабораторії входять провідні науковці кафедри, серед яких: завідувач кафедри, доктор педагогічних наук, професор Н. Гоголь; доктор педагогічних наук, кандидат філологічних наук, старший викладач М. Кабиш; кандидати педагогічних наук, доценти Н. Гричаник, Г. Кузнецова,

Л. Лучкіна-Загородня; кандидати філологічних наук, доценти Т. Клейменова, Н. Медвідь; старший лаборант О. Разумних.

Діяльність колективу кафедри та лабораторії зосереджена на комплексному вивченні, осмисленні та популяризації багатовимірної культурної спадщини Олександра Довженка. Так, у 2019 році в межах цієї роботи було підготовлено та подано на конкурс у Міністерство освіти і науки України державну бюджетну тему: «Постать Олександра Довженка в національній літературі XX – початку XXI століття», що охоплює міждисциплінарний підхід до аналізу літературної рецепції постаті митця.

У 2024 році кафедра долучилася до конкурсу мистецьких проєктів із промоції читання, організованого Українським інститутом книги, подавши ініціативу на тему «Промоція творчої спадщини й філософії життя О. Довженка серед української та іноземної аудиторії». Проєкт мав на меті реалізацію широкомасштабної інформаційно-просвітницької кампанії, орієнтованої на популяризацію філософських засад і художнього доробку О. Довженка серед представників різних вікових груп – як в Україні, так і за її межами.

Актуальність проєктної діяльності, що має як науковий, так і культурно-просвітницький характер, зумовлена потребою в сучасних трендових промоціях читання загалом та необхідністю популяризації життєвої філософії Олександра Довженка та переосмислення різножанрової спадщини українського митця в контексті полікультурного життя України та світу зокрема. Безперечно, художній доробок О. Довженка є вагомим складником української національної культури XX ст. завдяки актуальній проблематиці, заглибленню у соціальні, морально-етичні, психологічні сфери буття народу. Проблеми, порушені в творчості митця, є актуальними і перегукуються з подіями, що зумовлені російсько-українською війною. Відтак концептуальні домінанти творчості О. Довженка мають потужний вплив на формування національно-патріотичної свідомості студентської та учнівської молоді в контексті сучасної доби.

Викладачами кафедри запропоновано низку навчально-наукових і культурно-просвітницьких заходів, спрямовані на проведення видавничо-промаційної кампанії творчої спадщини О. Довженка для різновікової вітчизняної та зарубіжної аудиторії, а саме:

1. Укладання й видання українсько-англійського нотатника ««Я народився і жив для добра і любові»: щоденникові записи Олександра Довженка».

2. Проведення заходу «Життєва філософія О. Довженка: роздуми на щодень»: презентація нотатника, читання цитат українською та англійською мовами О. Довженка з презентованого нотатника та їх обговорення.

3. Проведення Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (українські ЗВО – співорганізатори конференції, закордонний ЗВО – Варшавський університет, кафедра україністики) «ХІІ Довженківські читання: «Олександр Довженко й українська культура: історія, традиції, сучасність». Видання електронного збірника наукових праць «ХІІ Довженківські читання».

4. Проведення методичного круглого столу з презентацією розроблених постерів «Життя і творчість О. Довженка» за тематичними блоками з QR-кодами для педагогічних працівників і здобувачів освіти.

5. Запис відеопрограми (2 відео по 60 хв.) «Зустріч із літературознавцем».

6. Запис аудіоподкастів (7 аудіоподкастів по 20 хв.) «Сторінками життя і творчості О. Довженка».

7. «Фільм у сховищі»: спільний перегляд трьох оригінальних художніх фільмів (режисер-сценарист – О. Довженко), рефлексивна комунікація.

8. Проведення культурно-мистецького онлайн-конкурсу «Поспішайте творити добро!» для учнівської та студентської молоді за такими номінаціями: конкурс декламаторів «Єдині ми – єдина Україна», конкурс кіносценаріїв «Я належу людству як художник і йому служу», конкурс карикатур «На злобу дня».

9. Проведення двох відкритих лекцій за творчістю О. Довженка.

10. Створення відеопрезентації-огляду літературної спадщини О. Довженка «Лиш сильним дано право на безсмертя».

11. Проведення підсумкової пресконференції проєкту та передача естафети «Віримо в добро й щастя України з Довженком».

Всі презентаційні відео- та аудіоматеріали проєкту можуть бути розміщені у вільному доступі для використання в просвітницьких цілях.

У 2019 році викладачами університету видано «Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874–2019)», приурочений до двох ювілейних дат – 125-річчя від дня народження Олександра Довженка та 145-річчя з часу заснування Глухівського НПУ імені О. Довженка. Викладачі кафедри української мови, літератури та методики навчання взяли активну участь у формуванні змістового наповнення альманаху, зокрема в підготовці та літературній редакції нарисів, присвячених історії факультетів, кафедр, постатям знаних професорів і

випускників університету, серед яких – Олександр Довженко та інші видатні особистості, які залишили вагомий слід у розвитку освітнього закладу впродовж 145-річної історії його існування [1].

Членами науково-дослідної лабораторії довженкознавства (А. Новиковим, В. Гриневичем, Н. Трошею, О. Земкою) було здійснено підготовку першого видання «Щоденникових записів», приуроченого до річниць заснування Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка та дня народження самого митця [66]. У 2024 році побачило світ друге, ювілейне видання під назвою «Щоденникові записи: нарис-присвята за життєписом О. П. Довженка», укладене за загальною редакцією Г. Кузнецової, О. Курка та А. Новикова [67]. Це видання має форму науково-популярного й навчально-пізнавального нарису, зверненого до українського читача – школярів, студентів, педагогів, науковців, а також усіх, хто цікавиться національною історією, культурою й постаттю Олександра Довженка. У текстах відображено ціннісні орієнтири та світогляд митця, його глибоке націєвідчуття, духовну єдність із народом, закоріненість у гуманістичних ідеалах, любов до України, осмислену не крізь призму війни, а як візію миру, гідності й щастя.

Важливим напрямом діяльності лабораторії є також залучення здобувачів до науково-дослідної роботи в межах третього (освітньо-наукового) рівня підготовки. Під науковим керівництвом професора А. Новикова в межах діяльності лабораторії було захищено низку кандидатських дисертацій, присвячених осмисленню літературної спадщини О. Довженка в різноманітних літературознавчих аспектах. Ці дослідження є вагомим внеском у розвиток сучасного довженкознавства та української гуманітаристики загалом [7, с. 437].

Так, наукове дослідження Н. Троші «Концепт *історії* у літературній творчості Олександра Довженка» [56] зосереджене на системному аналізі художніх способів репрезентації концепту історії як ключового чинника у формуванні ідейно-тематичного спектра літературної творчості Олександра Довженка. Уперше в сучасному літературознавстві дослідниця здійснила цілісне осмислення концепту історії в його художньо-образному втіленні як складника національно-духовного дискурсу. Об'єктом аналізу стали кіноповісті, оповідання, драматичні твори, сценарії, нариси, а також щоденникові записи письменника за 1939–1956 роки. У низці публікацій Наталія В'ячеславівна окреслює проблемні зони сучасного довженкознавства, серед яких: літературна спадщина митця як вираз національної ідентичності, інтерпретація українського історичного наративу у «Щоденнику», гоголівські мотиви у його творчості, шевченківські традиції в інтертекстуальному просторі Довженкових текстів, а також художнє осмислення українського козацтва [25, с. 202–224; 52–60].

С. Задорожна (Максимчук-Макаренко) у дисертаційному дослідженні «Типологія жіночих образів у літературній спадщині Олександра Довженка» [29] та наукових публікаціях акцентує увагу на типологічному аналізі жіночих образів у прозі Олександра Довженка. Учена підкреслює, що багато жіночих персонажів мають автобіографічні витоки та постали під впливом особистих переживань автора, а також відзначає символічне значення біблійних архетипів і фігури Ярославни з «Слова о полку Ігоревім» у їхній структурі. Особливий акцент зроблено на темі жіночого відступництва в умовах Другої світової війни, що знаходить художнє втілення в образі Христі Хуторної («Україна в огні»). Поряд із цим авторка виділяє образи жінок як охоронниць родинного вогнища та втілення національної незламності – зокрема, Уляни Рясної («Повість полум'яних літ») та Олесі Запорожець («Україна в огні») [25, с. 124–173; 28; 29; 30].

Систематично викладачами кафедри української мови, літератури та методики навчання друкуються наукові статті, спрямовані на всебічне дослідження творчості О. Довженка в літературознавчому, мовознавчому, культурологічному, методичному, біографічному аспектах [5, с. 10–12].

Так, доктор філологічних наук, професор А. Новиков ґрунтовно й різнобічно на сторінках фахових видань, монографій і навчальних посібників висвітлює відомі й маловідомі сторінки життя письменника, його тернистий поступу до найвищих щаблів світового кіномистецтва та літератури, розкриває стосунки з владою того часу, акцентує увагу на літературних пріоритетах митця, торкається питань особливостей відображення О. Довженком образу України та концепту історії, добра і зла на матеріалі кіноповістей та прозових творів митця [25, с. 175–181; 34–48; 66; 67].

Доктором педагогічних наук, доцентом, директором Навчально-наукового інституту філології та історії А. Гриценком актуалізовано питання найменування закладу вищої освіти в Глухові на честь видатного українського кінорежисера та письменника О. П. Довженка в історичній ретроспективі, розглянуто питання становлення творчого таланту Олександра Петровича у період навчання в Глухівському учительському інституті [10].

Доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, літератури та методики навчання Н. Гоголь розкриває роль і значення української народної пісні у формування творчого таланту О. Довженка, актуалізує проблему реалізації культурологічного підходу в процесі вивчення творів митця в профільній школі [4; 6; 7]. Ученою схарактеризовано наукові здобутки викладачів кафедри української мови,

літератури та методики навчання Глухівського НПУ ім. О. Довженка, що спрямовані на популяризацію творчості митця в літературознавчому, лінгвістичному й навчально-методичному аспектах [5].

Доктором педагогічних наук, кандидатом філологічних наук, старшим викладачем М. Кабиш досліджено актуальні для сучасної лінгвістики проблеми принципів і форм звукової організації тексту, здійснено фонетико-стилістичний аналіз прозового мовлення Олександра Довженка, визначено й охарактеризовано стилістичні функції анафори та епіфори, що зафіксованих у мові кіноповістей та оповідань О. Довженка [15].

Кандидатом педагогічних наук, доцентом Н. Баранник проведено функціонально-семантичний аналіз мовних засобів вираження категорії часу в кіноповісті «Зачарована Десна» О. Довженка [2]; визначено стилістичне значення прикметників як джерела мовної експресії у художньому мовленні митця, схарактеризовано якісні прикметники в аналізованих творах письменника й представлено їх за визначеними лексико-семантичними групами [3].

Кандидат педагогічних наук, доцент В. Гриневич торкався «затемнених» сторінок біографії О. Довженка, розглядав особливості формування світогляду митця під час навчання його в Глухівському учительському інституті в 1911–1914 рр., акцентував на його глухівських зв'язках [8; 9; 42; 66].

Кандидатами педагогічних наук, доцентами Н. Гричаник і О. Чайкою на основі аналізу антивоєнних оповідань «Воля до життя» О. Довженка і «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» Г. Белля розкрито майстерність українського та німецького письменників у художньому змалюванні воєнних подій часів Другої світової війни, проаналізовано місце й роль простого солдата в ній, обґрунтовано актуальність проблематики оповідань для реалій сьогодення [11; 12].

Н. Гричаник розроблено навчальні матеріали для вивчення творчості О. Довженка на уроках української літератури в ЗЗСО, проаналізовано антивоєнне оповідання О. Довженка «Воля до життя» як один із жанрів ранньої творчості письменника. Ученою доведено, що ідейно-тематичне спрямування творів митця репрезентує актуальні питання існування нації в переломні моменти історичного розвитку, а відтак зосереджене на розкритті соціальних, моральних і духовних можливостей особистостей в екстремальних ситуаціях [12].

Кандидат педагогічних наук, доцент Т. Дятленко у своїх наукових розвідках порушує проблему вивчення творчості О. Довженка в сучасній школі на прикладі роботи над монографічною темою «О. Довженко. 11 клас» Вчена-методист подає методичні рекомендації щодо вивчення означеної теми в профільних філологічних класах, а також акцентує увагу на особливостях аналізу та інтерпретації образу природи в кіноповісті Олександра Довженка «Зачарована Десна» [13; 25, с. 350–362, с. 362–382].

Кандидатом педагогічних наук, доцентом В. Каліш окреслено когнітивну структуру та індивідуально авторську специфіку ідіостильового концепту *патріотизм* у художній спадщині О. Довженка, з'ясовано мовні засоби його репрезентації в індивідуальній мовній картині письменника [18]; на матеріалі епістолярію О. Довженка вчена досліджує комунікативні типи речень, пропонує методичні підходи до вивчення складного речення здобувачами вищої філологічної освіти як засобу синтаксичної організації епістолярного тексту [16; 17]. Особливу увагу Валентина Антонівна приділяє проблемі відображення індивідуальної мовної картини світу О. Довженка як засобу формування особистості майбутнього вчителя-словесника, указуючи на те, що ретельно дібрані викладачем тексти для навчальних потреб мають передусім продемонструвати системно-структурні і функціональні можливості виучуваних мовних одиниць: розвивати лінгвістичні та аналітичні здібності студентів, з одного боку, і слугувати своєрідним взірцем використання багатства національної мови для репрезентації власних пізнавальних процесів, думок, досвіду, емоційних станів тощо, з іншого [25, с. 382–399].

Кандидат філологічних наук, доцент Т. Клейменова у своїх наукових розвідках розкриває художню специфіку образів українських інтелігентів-патріотів у кіноповісті «Повість полум'яних літ» О. Довженка. Основну увагу вчена зосереджує на особливостях характеротворення та ідейному значенні персонажів, акцентує увагу на майстерності письменника у зображенні внутрішнього світу та вчинків інтелігентів-патріотів, які перебувають у небезпечних для життя воєнних умовах [21]. Також у полі зору вченої відображення морально-етичних норм життя українського народу, їх етнічної свідомості, світоглядних уявлень і морально-етичних пріоритетів, що майстерно вплетені в канву кіноповісті «Зачарована Десна» О. Довженка [19; 20; 24, с. 181–191]. У колі літературознавчих досліджень ученої особливості інтерпретації образу українського вчителя на тлі воєнної дійсності в кіноповісті «Повість полум'яних літ» О. Довженка та повісті «Танок смерті» І. Садового (Івана Федорака). Тетяна В'ячеславівна переконливо доводить, що діями, вчинками, висловленими життєвими принципами, роздумами персонажів О. Довженко та І. Садовий визначили вагому роль педагога в громадському житті, ствердили необхідність його активної громадянської позиції, посилення вимог до особистісних якостей учителя як оборонця й наставника свого народу в складний воєнний час [19].

Кандидатом педагогічних наук, доцентом О. Корчовою здійснено лінгвістичний аналіз граматичних варіацій вокатива в художньому слові О. Довженка. Учена наголошує на тому, що виразним складником

національної мовної картини у творчості митця є звертання як семантичне ядро різноманітних вокативних структур, а суб'єктно-об'єктна комунікативна парадигма репрезентована різними лексико-семантичними групами номінацій адресата мовлення (назви свояцтва й спорідненості, власні найменування осіб, назви осіб за професією, за гендерною ознаковістю тощо, що дає змогу дослідити національний колорит комунікування [22; 25, с. 266–277].

Кандидатом педагогічних наук, доцентом Г. Кузнецовою розглянуто фоностилістичні засоби на прикладі кіноповісті О. Довженка «Україна в огні», схарактеризовано непересічний фонетичний ідіостиль письменника, звукозображувальну та відтінкову палітру страшних подій війни, які автор не лише описав, а й особисто пережив, перестраждав, відчув і переосмислив через фонічні компоненти текстової організації твору (сегментні й суперсегментні одиниці) [25, с. 243–265]. Ученою розкрито задум створення науково-популярного і навчально-пізнавального посібника «Щоденникові записи: нарис-присвята», висвітлено ідейні постулати, ключові концепти, що визначають мету, призначення, лексико-семантичне поле і зміст «Щоденникових записів» [66; 67].

Г. Кузнецова та О. Корчова, досліджуючи роль полісиндетону в окремих корпусах тексту кіноповісті О. Довженка «Україна в огні», фахово доводять, що фоностилістичні фігури унаочнюють описи й розповіді письменника, забезпечують структурно-сміслову організацію тексту, увиразнюють ідейно-сміслову єдність композиції, ритмізують прозову мову кіноповісті, надають експресивної виразності художньому тексту [24].

Кандидатами педагогічних наук, доцентами І. Кухарчук та Л. Лучкіною-Загородньою проаналізовано мову щоденникових записів Довженка з погляду експресивного навантаження синтаксичних одиниць зі значенням окличної, питальної та спонукальної модальності. Учені доходять висновку, що серед засобів експресивного синтаксису найбільш продуктивно автор використовує речення зі значенням окличної, питальної та спонукальної модальності; інверсію, еліпс, парцеляцію, вставні й вставлені конструкції, односкладні речення, звертання, однорідні члени речення [25, с. 289–313].

Функціонуванню парцельованих конструкцій у щоденнику О. Довженка присвячує свої наукові розвідки І. Кухарчук. Учена висновує, що в щоденниковій прозі О. Довженка парцеляція виступає багатофункціональним засобом експресивного синтаксису. Вона характеризується виразністю, гнучкістю структурних форм, яскравістю та переконливістю художніх образів. Ірина Олексіївна підкреслює, що цей стилістичний прийом дозволяє письменнику підсилювати семантичне навантаження приєднаних компонентів, що забезпечує потужний образотворчий ефект та підвищену експресивність мовлення [26].

Кандидатом філологічних наук, доцентом М. Кушнерьовою розглянуто феномен діаспорного довженкознавства, розкрито образ О. Довженка в еміграційному культурному просторі на основі аналізу еміграційної періодики, на сторінках якої образ митця розкривається для широкого кола читачів у контексті злободенних українознавчих проблем. Ученою доведено, що, ігноруючи канони соціалістичного реалізму до творення художньої концепції генія, діячі еміграції презентують О. Довженка через конкретні риси його характеру, вчинки та ситуації; через зображення умов існування О. Довженка прозирають реалії тоталітарної доби – скалічені долі, переслідування за національну самосвідомість, поглинання та нищення української культури [25, с. 233–242; 27].

Н. Медвідь, кандидатом філологічних наук, доцентом, акцентовано на визначенні сутності поняття категорії локативності в сучасній українській мові та виявлено й проаналізовано мовні засоби її вираження в кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна» [31]. Наталією Сергіївною проаналізовано зміст і вербалізацію концепту «родина», традиції родинного виховання як засобу формування духовних і моральних цінностей школярів у мовотворчості Олександра Довженка, з'ясовано семантико-культурологічне співвідношення концептів «рід», «родина», «сім'я» [25, с. 313–322; 32; 33].

Кандидат педагогічних наук, доцент С. Привалова свої наукові розвідки присвячує окресленню постаті митця як творця поетичної кіноповісті, дослідженню особливостей відтворення гуманістичних ідей у творах малої прози О. Довженка на прикладі кіноповістей «Україна в огні» та «Повість полум'яних літ», оповідань «Ніч перед боєм», «Стій, смерть, зупинись!», «На колючому дроті», «Воля до життя» та ін. [25, с. 191–201; 50]. Крізь призму символічності вченою розглянуто концепт «земля» у кінотворах О. Довженка [51]; досліджено проблематику кіноповісті «Зачарована Десна» О. Довженка, зокрема окреслено морально-етичні проблеми твору, визначено чинники, які впливали на світогляд та формування особистості митця [49]. Особливу увагу учена-методист приділяє проблемі вивчення творчості О. Довженка в сучасній школі, акцентуючи на доцільних методах, прийомах, видах та засобах навчальної діяльності на уроках української літератури [25, с. 191–202, 350–362].

І. Холявко, кандидатом філологічних наук, доцентом, визначено жанрово-стильові стандарти щоденникового дискурсу О. Довженка, у яких виділено інформативно-розповідний, аналітичний, імпресіоністичний та есеїстичний стилі щоденникових записів митця [25, с. 322–338; 61].

Питання фемінітивів, лексико-семантичної групи слів на позначення осіб жіночої статі в ідіостилі О. Довженка є в полі зору кандидата педагогічних наук, доцента С. Цінько. Матеріалом для аналізу лексем на позначення назв жінок у наукових розвідках ученої слугують такі кіноповісті, як «Зачарована Десна», «Україна в огні», «Поема про море»; оповідання: «Стій, смерть, зупинись!», «Незабутнє», «Ніч перед боєм», «Перемога», «Мати», «Воля до життя»; «Щоденник» [25, с. 339–349; 64]. Як учена-методист, Світлана Василівна у своїх наукових працях розкриває виховний потенціал літературних творів О. Довженка, визначає їхній вплив на виховання юного покоління у кращих українських традиціях [63]; акцентує увагу на методичному аспекті виховання духовно-моральних цінностей учнів ЗЗСО, використовуючи з цією метою уривки з творів О. Довженка [62]; розглядає проблему формування соціокультурної компетентності майбутнього вчителя-словесника на прикладі роботи з текстовим матеріалом із творів кіномитця під час проведення практичних і лабораторних занять з методики навчання української мови в профільній школі [25, с. 399–405; 65].

Гарною традицією колективу кафедри української мови літератури та методики навчання є проведення відкритих лекцій про О. Довженка з метою ознайомлення широкої громадськості із життям та творчістю великого письменника й кіномитця. Так, на 125-річний ювілей кінорежисера й письменника у ніч із 19-го на 20 жовтня 2019 року в історико-культурному заповіднику «Глухів» у рамках програми «Ніч історії Глухова» членами лабораторії доктором філологічних наук, професором А. Новиковим і кандидатом філологічних наук, старшим викладачем Н. Трошею була прочитана лекція «Маловідомі сторінки із життя й діяльності Олександра Довженка». Відкрити лекцію на тему «Відомий і маловідомий О. Довженко» було проведено Анатолієм Олександровичем на початку жовтня 2024 року і приурочено до 130-ї річниці від дня народження кіномитця. Також викладачами кафедри і членами лабораторії підготовлено дві відео програми із серії «Зустріч із літературознавцем» (спікер – доктор філологічних наук, професор А. Новиков) про життя і творчість О. Довженка, які розміщено на офіційній Facebook-сторінці та YouTube-каналі Навчально-наукового інституту філології та історії Глухівського НПУ ім. О. Довженка [14].

Доктором філологічних наук, професором А. Новиковим розроблено та впроваджено в освітній процес вибіркового освітнього компонент «Літературна і кінематографічна творчість О. Довженка», який спрямований на виховання національної свідомості й патріотизму майбутнього вчителя. Мета дисципліни – сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про багатогранну художню спадщину Олександра Довженка як видатного представника української та світової культури, розкрити особливості його літературної та кінематографічної творчості в контексті історико-культурного розвитку ХХ століття, а також сприяти формуванню фахової компетентності майбутніх учителів-словесників шляхом опанування теоретико-літературознавчих, кінознавчих і культурологічних підходів до аналізу творів митця.

Здобувачами вищої освіти ОПП Середня освіта (Українська мова і література) постійно виконуються магістерські й курсові роботи, присвячені різноаспектному дослідженню творчості митця, як-от: «Синтаксична організація епістолярію Олександра Довженка» (керівник – доц. В. Каліш); «Емоційно-оцінний потенціал просторічної лексики в ідіолекті Олександра Довженка» (керівник – доц. С. Цінько); «Мовностильова специфіка жанру щоденника (на матеріалі «Щоденника» О. Довженка)» (керівник – доц. І. Холявко); «Художня рецепція чоловічих образів в літературній творчості О. Довженка» (керівник – ст. викл. Н. Троша); «Вивчення кіноповістей О. Довженка у сучасній школі» (керівник – доц. С. Привалова); «Лінгвальна реалізація концепту «доля / життя / дитинство» в ідіостилі Олександра Довженка» (керівник – доц. В. Каліш); «Стилістичні фігури у щоденниковому дискурсі О. Довженка» (керівник – доц. Н. Медвідь), «Українська народна пісня у творчості О. Довженка» (керівник – Н. Гоголь) та інші.

Здобувачі вищої освіти ОПП Середня освіта (Українська мова і література) та ОПП Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) беруть активну участь у роботі науково-практичних конференцій, на яких презентують власні дослідження творчості О. Довженка. Наразі опубліковано більше 40 статей і тез конференції. У своїх наукових дослідженнях вони охоплюють широкий спектр тем, пов'язаних із вивченням літературної та кінематографічної спадщини Олександра Довженка. Тематика охоплює як змістово-ідеологічні, так і мовностилістичні аспекти творчості митця. Основні напрями студентських досліджень можна згрупувати за такими темами, як-от:

1. Патріотична і громадянська тематика: дискурс патріотизму, дезертирства, героїзму у прозі та кіноповідях (на прикладі «Україна в огні»); образ захисника Вітчизни у «Щоденникових записах»; актуалізація ідеї національного героїзму в малій прозі; виховання національно-патріотичних цінностей школярів на матеріалі творчості О. Довженка.

2. Філософські та морально-етичні виміри: філософічність кіноповістєвої творчості митця, морально-етичні проблеми у творі «Зачарована Десна»; ідейно-тематичні домінанти у «Щоденникових записах».

3. Методика викладання творчості Довженка: герменевтичний підхід до вивчення творчості в шкільній освіті, використання творів Довженка у формуванні моральних цінностей учнів.

4. Мовностилістичні та лінгвістичні дослідження: словотвір і функціонування абстрактної лексики

у творах митця, аналіз складного речення та безособових конструкцій в епістолярній спадщині, стилістичні функції фразеологізмів у «Щоденнику» Довженка, порівняння як елемент авторського ідіостилу.

5. Культурологічні та етнолінгвістичні аспекти: відображення народної обрядовості українців у «Зачарованій Десні», удожня спадщина Довженка в контексті сучасності.

Такий діапазон тем свідчить про міждисциплінарний потенціал творчості О. Довженка, яка є цінним джерелом для літературознавчих, лінгвістичних, культурологічних та педагогічних досліджень

Багаторічною та плідною в аспекті популяризації літературної та кінематографічної спадщини О. Довженка є наукова й культурно-просвітницька співпраця кафедри української мови, літератури та методики навчання і Сосницького літературно-меморіального музею О. П. Довженка. Регулярно нашим навчальним закладом організовуються екскурсії до музею з метою ознайомлення здобувачів освіти та широкої громадськості міста з багатогранною постаттю О. Довженка.

10 вересня 2024 року викладачі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка здійснили науково-культурну поїздку до літературно-меморіального музею імені О. Довженка, що розташований у смт Сосниця. Захід був приурочений до відзначення 130-ї річниці з дня народження видатного представника українського та світового кіномистецтва – Олександра Петровича Довженка. У межах урочистостей учасники мали можливість насолодитися мистецькою програмою за участю артистів Чернігівської обласної філармонії, що надало події особливої атмосферності. Також відбулися зустрічі та обговорення з провідними діячами українського кіномистецтва – лауреатами Державної премії України імені Олександра Довженка: кінокритиком, кінознавцем і сценаристом Сергієм Тримбачем, а також режисером, актором, оператором, продюсером і скульптором, заслуженим артистом України Олесем Саніним. Інтерактивне професійне спілкування з відомими митцями та дослідниками творчості О. Довженка сприяло глибшому осмисленню його спадщини, відкриваючи нові грані його художнього мислення.

Висновки. Отже, наукова, навчально-методична та культурно-просвітницька діяльність викладачів університету та кафедри української мови, літератури та методики навчання у співпраці з провідними дослідниками творчої спадщини Олександра Довженка засвідчує актуальність і необхідність подальшого вивчення та популяризації його літературного доробку. Проблематика, порушена О. Довженком у кіноповістях, оповіданнях, драматургії, щоденникових записах та листуванні, значною мірою залишається відкритою для сучасного суспільства. Його твори зберігають і донині свою суспільну й виховну релевантність, оскільки слугують джерелом формування національної свідомості, прикладом стійкості духу, моральної відповідальності та глибокого патріотизму.

Важливими є напрацювання вчених, присвячені комплексному осмисленню біографії та творчості О. Довженка на основі сучасних наукових підходів (А. Гриценко, О. Земка, О. Курок, Г. Кузнецова, А. Новиков). У процесі дослідження літературної спадщини О. Довженка увага науковців зосереджується на багатогранності його творчої постаті як засновника поетичної кіноповісті та визначного представника українського художнього слова. У науковому дискурсі крізь призму кіноповістей та прози письменника простежується акцент на літературних пріоритетах митця, останніх роках його життя, особливостях відображення жіночих образів, специфіці втілення образу України та таких концептуальних домінантах, як історія, земля, добро і зло тощо (А. Новиков, С. Привалова, Н. Троша, С. Задорожна (Макимчук-Макаренко)).

Дослідниками схарактеризовано особливості художньої репрезентації гуманістичних ідей у малій прозі письменника (С. Привалова), з'ясовано морально-етичні орієнтири українського народу, його етнічну ідентичність та світоглядні установки, що втілені у художніх творах митця (Т. Клейменова). Значну увагу приділено ролі української народної пісні у формуванні естетичних засад та творчої індивідуальності О. Довженка (Н. Гоголь).

Окремі студії спрямовані на аналіз художньої специфіки образів інтелігенції й педагогів-патріотів у контексті воєнної доби (Т. Клейменова) та розкриття зображення воєнної тематики у творах О. Довженка та Г. Белля (Н. Гричаник, О. Чайка).

Окремий напрям становлять дослідження, присвячені довженкознавству в українській діаспорі, де творчість митця розглядається крізь призму актуальних українознавчих проблем і презентується широкому читачьому загалу як ключовий компонент національного культурного дискурсу (М. Кушнерьова).

У процесі вивчення мовотворчості художніх творів О. Довженка науковці акцентують увагу на високій емоційній експресивності його мовлення, здійснюючи на лексико-граматичному рівні стилістичний аналіз прозових творів письменника (Н. Баранник).

Дослідниками окреслено стилістичні функції таких риторичних фігур у кіноповістях і оповіданнях Довженка (М. Кабиш), проаналізували граматичні варіації форм кличного відмінка (вокатива) в авторському художньому дискурсі (О. Корчова), а також розглянули мовні засоби вираження локативності в тексті «Зачарованої Десни» (Н. Медвідь). Особливу увагу приділено когнітивному моделюванню концептів патріотизм, родина, сім'я у творчості Довженка та дослідженню мовних засобів, що забезпечують їх художню репрезентацію (В. Каліш, Н. Медвідь).

Значущим напрямом досліджень є аналіз індивідуального фонетичного ідіостилу письменника (Г. Кузнецова), визначення ролі полісиндетону в окремих корпусах тексту кіноповісті О. Довженка «Україна в огні» (Г. Кузнецова, О. Корчова), використання парцеляції як багатофункціонального засобу експресивного синтаксису щоденникових записів О. Довженка (І. Кухарчук), вивчення фемінітивів, які функціонують у творах Довженка як частина широкої лексико-семантичної групи номінацій жіночих осіб (С. Цінько), дослідження мовної організації щоденникового дискурсу митця (І. Холявко) та експресивного потенціалу синтаксичних структур у цьому типі тексту (І. Кухарчук, Л. Лучкіна-Загородня).

У низці наукових досліджень акцентовано увагу на необхідності глибокого вивчення художніх творів митця в контексті сучасної шкільної освіти, запропоновано методичні підходи до опрацювання програмових текстів на уроках української літератури (Т. Дятленко, С. Привалова), розроблено засади культурологічного підходу до аналізу його творчості в умовах профільного навчання (Н. Гоголь), запропоновано навчальні матеріали для вивчення творчості О. Довженка на уроках української літератури в сучасній школі (на прикладі оповідання О. Довженка «Воля до життя» (Н. Гричаник).

У методичному аспекті обґрунтовано ефективність використання творів письменника як засобу виховання гуманістичних і національно-патріотичних цінностей у шкільному навчанні (Т. Дятленко, С. Привалова, С. Цінько), запропоновано методичні моделі використання художніх творів митця в освітньому процесі ЗЗСО з метою формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів-словесників та здобувачів освіти (В. Каліш, С. Цінько).

Участь викладачів університету та кафедри української мови, літератури та методики навчання у видавничо-промаційних проєктах, культурно-просвітницьких заходах та ін. засвідчує необхідність популяризації та переосмислення різножанрової спадщини українського митця в контексті полікультурного життя України та світу.

Перспективою подальшого дослідження є аналіз рецепції ідей кіномитця у творах сучасних українських письменників та у візуальній культурі; проведення порівняльного аналізу впливу творчості О. Довженка на світову літературу, переклади та інтерпретації його творів у зарубіжному академічному дискурсі.

Список використаної літератури

1. Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874–2019) / гол. ред. Курок О. І. Суми : ПВП «Видавничий будинок «Еллада», 2019. 196 с.
2. Баранник Н. О. Категорія часу в кіноповісті Олександра Довженка «Зачарована Десна». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. № 34. С. 258–262.
3. Баранник Н. О. Прикметниковий світ Олександра Довженка. *Actual problems of learning and teaching methods. Proceedings of the XI International Scientific and Practical Conference*. Vienna, Austria. 2022. P. 408–418. URL: <https://isg-konf.com/actual-problems-of-learning-and-teaching-methods/> (дата звернення: 18.04.2025).
4. Гоголь Н. В. Культурологічний підхід до вивчення творчості О. Довженка у старшій школі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. Глухів, 2023. С. 251–256.
5. Гоголь Н. В. Постать О. Довженка в науковому осмисленні викладачів кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського НПУ ім. О. Довженка. *Одинадцяті Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. А. О. Новикова. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. С. 4–16.
6. Гоголь Н. В. Українські народні пісні у творчій спадщині О. Довженка. *VIII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. Новикова А. О. Харків : ХІФТ, 2016. С. 45–51.
7. Гоголь Н. В., Гричаник Н. І., Клейменова Т. В. та ін. Становлення та розвиток фахової підготовки вчителів мовно-літературної освітньої галузі в Навчально-науковому інституті філології та історії. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку* : монографія / за ред. О. Курка, Н. Ткаченко, А. Гриценка. Глухів, 2024. С. 432–468.
8. Гриневич В. Й. Глухів у формуванні світогляду О. П. Довженка. *VII Довженківські читання* : Збірник наукових праць Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка / за ред. проф. А. О. Новикова. Харків : ХІФТ, 2014. С. 43–55.
9. Гриневич В. Й. Олександр Довженко і Глухів. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2014. № 9. С. 35–39.
10. Гриченко А. П. Значення постаті Олександра Довженка в історії його альма-матер (до 150-річчя від дня заснування Глухівського НПУ ім. О. Довженка). *Одинадцяті Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. А. О. Новикова. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. С. 17–22.
11. Гричаник Н. І. Художнє відображення антигуманної сутності Другої світової війни в творах О. Довженка «Воля до життя» та Г. Белля «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...». *X Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2022. С. 11–18.
12. Гричаник Н. І., Кримов Є. В. Антивоєнний пафос оповідання О. Довженка «Воля до життя»: матеріали до вивчення на уроках української літератури в сучасній школі. *Одинадцяті Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. А. О. Новикова. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. С. 69–77.

13. Дятленко Т. І. Про особливості вивчення монографічної теми у профільних класах (на прикладі «О. Довженко. 11 клас»). *VIII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. Новикова А. О. Харків : ХІФТ, 2016. С. 51–63.
14. Зустріч із літературознавцем Анатолієм Новиковим. URL: <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=jdBk8n1rJFY&si=IY5PfmivvBwKbo60>.
15. Кабиш М. Ю. Роль анафори та епіфори у прозових творах Олександра Довженка. *IX Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. А. О. Новикова. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка. 2019. с. 75–82.
16. Каліш В. А. Вивчення складного речення здобувачами вищої філологічної освіти як засобу синтаксичної організації епістолярного тексту (на матеріалі епістолярію О. Довженка). *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Старобільськ, 2021. С. 112–120.
17. Каліш В. А. Комунікативні типи речень в епістолярії Олександра Довженка. *Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки* : зб. наук. праць викладачів і студентів. 2020. Вип. 8. С. 9–14.
18. Каліш В. А. Мовні засоби репрезентації концепту патріотизм в індивідуальній мовній картині світу Олександра Довженка. *X Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. Довженка. 2022. С. 19–27.
19. Клейменова Т. В. Образ учителя на тлі воєнної дійсності в кіноповісті «Повість полум'яних літ» Олександра Довженка та повісті «Танок смерті» Івана Садового. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 13. Т. 3. С. 107–112.
20. Клейменова Т. В. Художнє відображення морально-етичних норм життя українців у кіноповісті «Зачарована Десна» О. Довженка. *VIII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ О. Довженка / за ред. проф. Новикова А. О. Харків : ХІФТ, 2016. С. 63–69.
21. Клейменова Т. В. Художня своєрідність образів українських інтелігентів-патріотів у кіноповісті «Повість полум'яних літ» О. Довженка. *X Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2022. С. 27–32.
22. Корчова О. М. Функційно-комунікативні вияви вокатива у творах О. Довженка. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2019. Т. 30 (69). № 3 Ч. 1 С. 20–24.
23. Кузнецова Г. П. «Щоденникові записи: нарис-присвята» (до 130-річчя з дня народження О. Довженка, 150-річчя заснування Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка): від задуму до реалізації. *Одинадцяті Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. А. О. Новикова. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка. 2024. С. 23–38.
24. Кузнецова Г. П., Корчова О. М., Чечель Н. О. Полісиндетон як фоностилістичний засіб увиразнення тексту: лінгводидактичний аспект (на прикладі кіноповісті О. Довженка «Україна в огні»). *Актуальні питання у сучасній науці. Серія: Педагогіка*. 2024. Вип. 12 (30). С. 923–938.
25. Курок О. І. Кузнецова Г. П., Новиков А. О., Троша Н. В. та ін. Олександр Довженко в рецепції сучасної наукової думки : монографія / за ред. А. О. Новикова. Харків : ХІФТ, 2019. 416 с.
26. Кухарчук І. О. Функціонування парцельованих конструкцій у «Щоденнику» О. Довженка. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30 (69). № 3. Ч. 1. С. 30–35.
27. Кушнерьова М. О. Рецепція постаті Олександра Довженка в діаспорному культурному просторі. *IX Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2019. С. 82–90.
28. Максимчук-Макаренко С. О. Біблійні мотиви у літературній творчості Олександра Довженка. *VIII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. Новикова А. О. Харків : ХІФТ, 2016. С. 111–119.
29. Максимчук-Макаренко С. О. Типологія жіночих образів у літературній спадщині Олександра Довженка : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Глухів, 2017. 189 с.
30. Максимчук-Макаренко С. О. Локус Ярославни у художньому світі Олександра Довженка. *VII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. А. О. Новикова. Харків : ХІФТ, 2014. С. 97–103.
31. Медвідь Н., Сverdлікова Д. Мовні засоби вираження категорії локативності в кіноповісті Олександра Довженка «Зачарована Десна». *X Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2022. С. 33–41.
32. Медвідь Н. С. Концепт «родина» в мовній картині світу Олександра Довженка. *IX Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2019. С. 64–70.
33. Медвідь Н. С. Особливості вербалізації концепту «родина» у художньому дискурсі Олександра Довженка. *Одинадцяті Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. А. О. Новикова. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. С. 78–88.
34. Новиков А. «Я України син...» (Нарис життя і творчості Олександра Довженка). *Дивослово*. 2021. № 4. С. 58–64.
35. Новиков А. Довженко в контексті доби : зб. Харківського історико-філологічного товариства. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2019. Т. 16. С. 59–70.
36. Новиков А. Довженко і влада: штрихи до портрета митця. *VIII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. А. О. Новикова. Харків : ХІФТ, 2016. С. 34–40.
37. Новиков А. О. Геній на роздоріжжі: харківський період Олександра Довженка. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія* : зб. наук. праць. Одеса, 2019. Вип. 41. Т. 1. С. 51–55.
38. Новиков А. О. Концептуальна опозиція «добро» / «зло» в кіноповісті Олександра Довженка «Україна в огні». *VII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. А. О. Новикова. Харків : ХІФТ, 2014. С. 26–34.

39. Новиков А. О. Маловідома сторінка із життя геніального кінорежисера й письменника: Олександр Довженко за кордоном. *Освіта і наука XXI століття* : матеріали звітної наук.-практ. конференції викладачів (04 травня 2022 р., Глухів). Глухів, 2022. С. 138–139.
40. Новиков А. О. Олександр Довженко у Сосниці. *IX Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. А. О. Новикова. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка. 2019. С. 39–45.
41. Новиков А. О. Відомий і невідомий Олександр Довженко. *X Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2022. С. 4–10.
42. Новиков А. О., Гриневич В. Й., Привалова С. П. та ін. Вивчення творчості Олександра Довженка в школі : навч. посіб. / за ред. проф. А. О. Новикова. Харків : Основа, 2014. 144 с.
43. Новиков А. О., Троша Н. В., Максимчук-Макаренко С. О. Літературні пріоритети Олександра Довженка : монографія / за ред. проф. А. О. Новикова. Суми : Видавництво Вінниченка Миколи Дмитровича, 2016. 212 с.
44. Новиков А. Харківський період Олександра Довженка. *Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки* : зб. наук. праць викладачів і студентів. 2021. Вип. 9. С. 88–98.
45. Новиков А. Довженко й Харків. *Український світ у наукових парадигмах* : зб. наук. праць Харківського НПУ імені Г. С. Сковороди. Харків : ХІФТ, 2020. Вип. 7. С. 130–137.
46. Новиков А. О. Маловідома сторінка з біографії Олександра Довженка. *Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка* : матеріали звітної наук.-практ. конф. викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (23–24 травня 2023 р., м. Глухів). Глухів, 2023. С. 142–143.
47. Новиков А. О. Довженко – художник. *Osiągnięcia naukowe i perspektywy: Mater. I Międz. Konf. Nauk.-Prakt.* / Pod red. M. Andrzejewskiego. Wrocław : Nowa nauka, 2019. S. 18–19.
48. Новиков А. О. З Україною в серці: останні роки життя Олександра Довженка. *Одинадцяті Довженківські читання* : зб. наук. пр. Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. А. О. Новикова. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка. 2024. С. 58–68.
49. Привалова С. П. Висока духовність і моральна краса людини у кіноповісті «Зачарована Десна» О. Довженка. *IX Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2019. С. 52–60.
50. Привалова С. П. Гуманістичні ідеї у творах малої прози Олександра Довженка. *VII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. А. О. Новикова. Харків : ХІФТ, 2014. С. 76–84.
51. Привалова С. П. Концепт «Земля» у кінотворах О. Довженка. *VIII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. Новикова А. О. Харків : ХІФТ, 2016. С. 81–88.
52. Троша Н. В. Національно-патріотичні смисли та сенси етнокультурного потенціалу творів О. Довженка. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність* : зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2020. Вип. 14. С. 214–222.
53. Троша Н. В. Образна система кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна». *Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови і літератури* : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. Львів, 2021. С. 80–83.
54. Троша Н. В. Творча спадщина Олександра Довженка як невичерпне джерело виховання національної свідомості й патріотизму. *IX Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2019. С. 90–97.
55. Троша Н. В. Художня інтерпретація відомих історичних постатей у літературній творчості О. Довженка. *Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки* : зб. наук. праць викладачів і студентів. / відп. ред. В. А. Каліш. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2020. Вип. 8. С. 126–131.
56. Троша Н. В. Концепт історії у літературній творчості Олександра Довженка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01. Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г. Сковороди, 2015. 22 с.
57. Троша Н. В. Особливості вивчення художніх концептів учнями закладів загальної середньої освіти (на матеріалі творчості О. Довженка). *Сучасний рух науки* : тези доповідей X Міжнародної наук.-практ. конф. (2–3 квітня 2020 р., м. Дніпро). Дніпро. Т. 2. С. 496–501.
58. Троша Н. В. Проблема трансформації національної ментальності українського селянства в XX столітті в драматичній поемі О. Довженка «Потомки Запорожців». *VIII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. Новикова А. О. Харків : ХІФТ, 2016. С. 93–99.
59. Троша Н. В. Концепт «козацтво» в щоденникових записках Олександра Довженка. *VII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. А. О. Новикова. Харків : ХІФТ, 2014. С. 103–113.
60. Троша Н. В. Концептуалізація архетипного образу землі в літературній творчості Олександра Довженка : *Матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конф. «Современная наука: теория и практика»*. Warszawa : Nova Nauka. 2020. С. 21–25.
61. Холявко І. В. Простір таємної свободи: жанрова характеристика щоденникового дискурсу Олександра Довженка з позицій лінгвістики. *Дивослово*. 2020. № 09 (762). С. 55–60.
62. Цінько С. В. Виховання духовно-моральних цінностей учнів (на матеріалі творів Олександра Довженка). *IX Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2019. С. 60–64.
63. Цінько С. В. Виховний потенціал творів Олександра Довженка. *X Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2022. С. 41–45.
64. Цінько С. В. Категорія жіночності в ідіостилі Олександра Довженка. *Література та культура Полісся. Серія: Філологічні науки*. Ніжин, 2021. Вип. 101. № 16. С. 149–161.

65. Цінько С. В. Роль творчої спадщини Олександра Довженка у процесі формування соціокультурної компетентності вчителя-словесника. *VIII Довженківські читання* : зб. наук. праць Глухівського НПУ ім. О. Довженка / за ред. проф. Новикова А. О. Харків : ХІФТ, 2016. С. 99–105.

66. Щоденникові записи 2019–2020 рр. Діловий щоденник. / ред. кол.: Г. П. Кузнецова, О. І. Курок, А. О. Новиков, Н. В. Троша, В. Й. Гриневич, О. І. Земка / наук. консульт. А. О. Новиков. Суми : Вид. буд. «Еллада», 2019.

67. Щоденникові записи: нарис-присвята : наук.-попул. і навч.-пізнавальн. посіб. за життєписом О. П. Довженка / Г. П. Кузнецова, О. І. Курок, А. О. Новиков, Н. В. Троша, В. Й. Гриневич, О. І. Земка / за заг. ред. Кузнецової Г. П., Курка О. І., Новикова А. О.; вид 2-ге, доопр., доповн. Суми : Видавничий будинок «Еллада», 2024. 340 с.

OLEKSANDR DOVZHENKO IN TEACHERS' SCIENTIFIC STUDIES AT OLEKSANDR DOVZHENKO HLUKHIV NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY: LINGUISTIC, LITERARY AND METHODOLOGICAL ASPECTS

Hohol Nataliia

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Ukrainian Language, Literature and Teaching Methods Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, named after its distinguished alumnus, has recently become a powerful centre for studying Oleksandr Dovzhenko's creative work. The relevance of scientific research is determined by the importance of studying Oleksandr Dovzhenko's works as a significant potential for cultivating national consciousness and patriotism among students and pupils, as presented in the scientific studies of university teachers. It provides information on the 11th Dovzhenko readings dedicated to the 130th anniversary of Oleksandr Dovzhenko's birth and the 150th anniversary of the Hlukhiv Teacher Institute. The study characterizes the activity of the Oleksandr Dovzhenko research laboratory, which operates at the Ukrainian Language, Literature and Teaching Methods Department of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National University. It also emphasizes the scientific work of the department's teachers, which is devoted to the study of O. Dovzhenko's creative works in biographical, literary, linguistic, educational, and methodological aspects, the scientific, educational, methodical, and cultural work of the department regarding the popularization of Oleksandr Dovzhenko's work among students, educators, and the general public.*

The purpose of the article is to describe teachers' educational, scientific, methodological, and cultural activities at Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University directed at promoting Oleksandr Dovzhenko's creative heritage among pupils, students, and the general public; to analyse the scientific research of university teachers and the Ukrainian Language, Literature and Teaching Methods Department members on Oleksandr Dovzhenko's literary and cinematographic heritage, and to determine their contribution to the popularisation of the artist's multifaceted legacy.

Methods. *The study uses a variety of methods, including typological, biographical, systemic, cultural, and historical methods, which gives the scientific analysis a comprehensive nature and ensures an objective understanding of the artist's work. The study also applies methods of intertextual, structural, and conceptual analysis. The methodological basis of the study is the principle of historicism, which consists of referring to the social, political, historical, and cultural conditions of Oleksandr Dovzhenko's work, the artistic and worldview foundations of the historical era. It is determined the following approaches, such as cultural, historical and philological, aesthetic, and gnoseological.*

Results. *The author of the article focuses on the conceptual foundations of O. Dovzhenko's creative work and its influence on the development of national and patriotic consciousness among students and pupils in the context of the modern era. The study analyses the university teachers' educational, scientific, methodological, and cultural work in popularising O. Dovzhenko's life philosophy and literary work. It emphasises that university teachers and the Ukrainian Language, Literature and Teaching Methods Department members systematically publish scientific works devoted to a comprehensive study of O. Dovzhenko's work in biographical, literary, linguistic, educational, and methodological aspects. The scientific literature (dissertations, monographs, articles, etc.) covers various aspects of O. Dovzhenko's life and creative work. The scholars analyse his life path, the formation of his worldview, the relations with the Soviet authorities, and some lesser-known pages of his biography. There's a special focus on his role as a creator of poetic film stories, his literary priorities, and how he portrayed Ukraine, the concepts HISTORY, LAND, GOOD, and EVIL, etc., in his films and prose. The linguistic studies analyse the stylistic features of O. Dovzhenko's prose speech; characterise the functional and semantic aspects of the categories of time and location; clarify the features of the usage of anaphora, epiphora, and grammatical variations of the vocative case; investigate the cognitive structures of concepts (PATRIOTISM, FAMILY, HOUSEHOLD), phonetic idiolect, and femininities, etc. A distinct group consists of studies focused on analysing Oleksandr Dovzhenko's diary discourse, particularly its genre and stylistic features, and the expressiveness of its syntactic structures. From a pedagogical perspective, they highlight methods of teaching*

Oleksandr Dovzhenko's works in various types of educational institutions, the implementation of a cultural approach to the study of his legacy, the issue of building the future philology teachers' social and cultural competence, and the educational potential of the writer's works for developing the students' spiritual and moral value system. Thus, the scientific work of modern scholars and students at the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University covers biographical, literary, linguistic, and methodological aspects, demonstrating the multifaceted nature of research into Oleksandr Dovzhenko's work. They highlight the importance of including specific educational components in the learning process for students to get a deeper understanding of the artist's multifaceted work. The participation of university teachers and the Ukrainian Language, Literature and Teaching Methods Department members in publication and promotional projects, and cultural and educational events demonstrates the necessity of popularising and rethinking Oleksandr Dovzhenko's multi-genre legacy in the context of the cultural diversity of Ukraine and the world.

Originality. The article analyses the contribution of teachers of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University in promoting the legacy of Oleksandr Dovzhenko through educational, scientific, methodological, and cultural and educational activities. It describes the research of the university teachers and the Ukrainian Language, Literature and Teaching Methods Department members, focusing on the study of Oleksandr Dovzhenko's biography, literary and cinematic legacy (artistic works, films, "Diary entries", correspondence, publicistic works, etc.). The article proves that university scholars have comprehensively reinterpreted the Ukrainian artist's multi-genre legacy in the context of the cultural diversity of Ukraine and the world.

Conclusion. The educational, scientific, methodological, and cultural activities of university teachers, students, and the Ukrainian Language, Literature, and Teaching Methods Department members demonstrate the importance of further research and promoting Oleksandr Dovzhenko's creative legacy to cultivate national consciousness and patriotism. The issues raised by the writer in his film stories, short stories, plays, diary entries, and correspondence remain open to modern society. His works retain their social and educational relevance today, as they serve as a source for forming national identity and an example of resilience and moral responsibility.

Key words: Oleksandr Dovzhenko, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, conference, Oleksandr Dovzhenko research laboratory, modern Ukrainian scientists, Ukrainian Language, Literature and Teaching Methods Department, scientific, educational, methodological, and cultural and educational work of the department; biographical, literary, linguistic, educational, and methodological aspects of the study of the work of O. Dovzhenko.

References

1. *Almanakh universytetskoï slavy. Hlukhivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka (1874–2019)* [Almanac of university glory. Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University (1874–2019)]. (2019). In O. I. Kurok (Ed.). Sumy, PVP «Vydavnychi budynok «Ellada».
2. Barannyk, N. O. (2020). Katehoriia chasu v kinopovisti Oleksandra Dovzhenka «Zacharovana Desna» [Category of TIME in Oleksandr Dovzhenko's movie-essay "Charmed Desna"]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 34, 258-262.
3. Barannyk, N. O. (2022). Prykmetnykovyi svit Oleksandra Dovzhenka [The Adjectival World of Oleksandr Dovzhenko]. *Actual problems of learning and teaching methods*. Vienna, Austria, 408-418. <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.2.11>
4. Hohol, N. V. (2023). Kulturolohichnyi pidkhid do vyvchennia tvorchosti O. Dovzhenka u starshii shkoli [Cultural approach to studying Oleksandr Dovzhenko's creative work in high school]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Seriya: Pedahohichni nauky*, 51, 251-256.
5. Hohol, N. V. (2024). Postat O. Dovzhenka v naukovomu osmyslenni vykladachiv kafedry ukrainskoi movy, literatury ta metodyky navchannia Hlukhivskoho NPU im. O. Dovzhenka [The figure of Oleksandr Dovzhenko in the scientific reflection of the teachers of Ukrainian Language, Literature and Teaching Methods Department of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University]. *Odynadtsiati Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Hlukhiv: HNPU im. O. Dovzhenka, 4-16.
6. Hohol, N. V. (2016). Ukrainski narodni pisni u tvorchii spadshchyni O. Dovzhenka [Ukrainian folk songs in the creative heritage of O. Dovzhenko]. *VIII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv: KhIFT, 45-51.
7. Hohol, N. V., Hrychanyk, N. I., Kleimenova, T. V., (2024). Stanovlennia ta rozvytok fakhovoi pidhotovky vchyteliv movno-literaturnoi osvitoi haluzi v Navchalno-naukovomu instytuti filolohii ta istorii [Formation and development of professional training of Language and Literature teachers at the Educational and Scientific Institute of Philology and History]. *Hlukhivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka: 150 rokiv rozvytku*. In O. Kurok, N. Tkachenko, & A. Hrytsenko (Eds.), 432-468.
8. Hrynevych, V. Y. (2014). Hlukhiv u formuvanni svitohliadu O. P. Dovzhenka [Hlukhiv in the Formation of O. P. Dovzhenko's Worldview]. *VII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv : KhIFT, 43-55.
9. Hrynevych, V. Y. (2014). Oleksandr Dovzhenko i Hlukhiv [Oleksandr Dovzhenko and Hlukhiv.]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*, 9, 35-39.
10. Hrytsenko, A. P. (2024). Znachennia postati Oleksandra Dovzhenka v istorii yoho alma-mater (do 150-richchia vid dnia zasnuvannia Hlukhivskoho NPU im. O. Dovzhenka) [The significance of Oleksandr Dovzhenko in the history of his alma mater (on the 150th anniversary of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University)]. *Odynadtsiati Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Hlukhiv: HNPU im. O. Dovzhenka, 17-22.

11. Hrychanyk, N. I. (2022). Khudozhnie vidobrazhennia antyhumanoi sutnosti Druhoi svitovoi viiny v tvorakh O. Dovzhenka «Volia do zhyttia» ta H. Bellia «Podorozhnii, koly ty pryidesh u Spa...» [Artistic reflection of the inhuman nature of World War II in the works of O. Dovzhenko “The Will to Live” and H. Boll “The Traveller, If You Come to Spa”]. *X Dovzhenkivski chytannia*, 11-18.
12. Hrychanyk, N. I., & Krymov, Ye. V. (2024). Antyvoiennyi pafos opovidannia O. Dovzhenka «Volia do zhyttia»: materialy do vyvchennia na urokakh ukrainskoi literatury v suchasni shkoli [The anti-war pathos of O. Dovzhenko's story “The Will to Live”: Materials for studying Ukrainian literature in modern schools]. *Odynadtsiati Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Hlukhiv: HNPU im. O. Dovzhenka, 69-77.
13. Diatlenko, T. I. (2016). Pro osoblyvosti vyvchennia monohrafichnoi temy u profilnykh klasakh (na prykladi «O. Dovzhenko. 11 klas») [How to teach a monographic topic in specialised classes (on the example of “O. Dovzhenko. 11th grade”)]. *VIII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv: KhIFT, 51-63.
14. Zustrich iz literaturoznavtsem Anatoliem Novykovym [Meeting with a literary scholar Anatoly Novikov]. <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=jdBk8n1rJFY&si=LY5PfmivvBwKbo60>
15. Kabysh, M. Yu. (2019). Rol anafory ta epifory u prozovykh tvorakh Olexsandra Dovzhenka [The role of anaphora and epiphora in Olexsandr Dovzhenko's prose]. *IX Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Hlukhiv : HNPU im. O. Dovzhenka, 75-82
16. Kalish, V. A. (2021). Vyvchennia skladnoho rechennia zdobuvachamy vyshchoi filolohichnoi osvity yak zasobu syntaksychnoi orhanizatsii epistoliarnoho tekstu (na materialy epistoliaruu O. Dovzhenka) [The study of complex sentences by higher philological education students as a means of syntactic organisation of epistolary text (based on the correspondence of O. Dovzhenko)]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*. Starobilsk, 112-120.
17. Kalish, V. A. (2020). Komunikativni typy rechen v epistolarii Olexsandra Dovzhenka [Communicative types of sentences in Olexsandr Dovzhenko's epistolary]. *Naukovyi potentsial doslidnyka: filolohichni ta metodychni poshuky*, 8, 9-14.
18. Kalish, V. A. (2022). Movni zasoby reprezentatsii kontseptu patriotyzm v indyvidualnii movnii kartyni svitu Olexsandra Dovzhenka [Linguistic means of representing the concept of PATRIOTISM in Olexsandr Dovzhenko's individual linguistic outlook]. *X Dovzhenkivski chytannia*, 19-27.
19. Kleimenova, T. V. (2020). Obraz uchytelia na tli voiennoi diisnosti v kinopovisti «Povist polumianykh lit» Olexsandra Dovzhenka ta povisti «Tanok smerti» Ivana Sadovoho [Image of the teacher on the background of military reality in the cinema story “The tale of the fierce years” by Olexsandr Dovzhenko and novelette “The dance of death” by Ivan Sadovy]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 13(3), 107-112. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-3.19>
20. Kleimenova, T. V. (2016). Khudozhnie vidobrazhennia moralno-etychnykh norm zhyttia ukrainsiv u kinopovisti «Zacharovana Desna» O. Dovzhenka [Artistic reflection of moral and ethical norms of Ukrainian life in O. Dovzhenko's film story “Enchanted Desna”]. *VIII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv: KhIFT, 63-69.
21. Kleimenova, T. V. (2022). Khudozhnia svoieridnist obraziv ukrainskykh intelihentiv-patriotiv u kinopovisti «Povist polumianykh lit» O. Dovzhenka [Artistic distinctiveness of Ukrainian intellectual patriots in O. Dovzhenko's film novel ‘The Story of Flaming Years’]. *X Dovzhenkivski chytannia*, 27-32.
22. Korchova, O. M. (2019). Funktsiino-komunikativni vyjavy vokatyva u tvorakh O. Dovzhenka [Functional and communicate aspects of the vocative in the writings of O. Dovzhenko]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho*, 30(69), 3(1), 20-24. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.3-1/05>
23. Kuznetsova, H. P. (2024). «Shchodennykovi zapysy: narys-prysviata» (do 130-richchia z dnia narodzhennia O. Dovzhenka, 150-richchia zasnuvannia Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Olexsandra Dovzhenka): vid zadumu do realizatsii [“Diary entries: an essay-dedication” (on the 130th anniversary of O. Dovzhenko's birth, the 150th anniversary of Olexsandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University): from conception to implementation.]. *Odynadtsiati Dovzhenkivski chytannia*, 23-38.
24. Kuznetsova, H. P., Korchova, O. M., & Chechel, N. O. (2024). Polisyndeton yak fonostylistychnyi zasib uvyraznennia tekstu: linhvodydaktychnyi aspekt (na prykladi kinopovisti O. Dovzhenka «Ukraina v ohni») [Polisyndeton as a phonostylistic device for text emphasis: a linguodidactic aspect (based on Dovzhenko's cinematic novel “Ukraine in flames”)]. *Aktualni pytannia u suchasni nautsi. Pedahohika*, 12(30), 923-938. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12\(30\)-923-938](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12(30)-923-938)
25. Kurok, O. I. Kuznetsova, H. P., Novykov, A. O., Trosha, N. V. (2019). *Olexsandr Dovzhenko v retseptsii suchasnoi naukovoï dumky* [Olexsandr Dovzhenko in the reception of contemporary scientific thought]. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv : KhIFT.
26. Kukharchuk, I. O. (2019). Funktsionuvannia partselovanykh konstruksii u «Shchodennyku» O. Dovzhenka [Parcelling constructions functioning in O. Dovzhenko's “Diary”]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*, 30(69), 3 (1), 30-35. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.3-1/07>
27. Kushnierova, M. O. (2019). Retseptsii postati Olexsandra Dovzhenka v diaspornomu kulturnomu prostori [Reception of Olexsandr Dovzhenko in the diasporic cultural space]. *IX Dovzhenkivski chytannia*, 82-90.
28. Maksymchuk-Makarenko, S. O. (2016). Bibliini motyvy u literaturnii tvorchosti Olexsandra Dovzhenka [Bible motifs in the literary works of Olexsandr Dovzhenko]. *VIII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv: KhIFT, 111-119.
29. Maksymchuk-Makarenko, S. O. (2017). *Typolohiia zhinochykh obraziv u literaturnii spadshchyni Olexsandra Dovzhenka* [Typology of female images in Olexsandr Dovzhenko's literary heritage]. [Dissertation for the degree of Candidate of Philological Sciences, Olexsandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, speciality 10.01.01 «Ukrainska literatura»].

30. Maksymchuk-Makarenko, S. O. (2014). Lokus Yaroslavny u khudozhnomu sviti Oleksandra Dovzhenka [The locus of Yaroslava in the artistic world of Oleksandr Dovzhenko]. *VII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv : KhIFT, 97-103.
31. Medvid, N., & Sverdlikova, D. (2022). Movni zasoby vyrazhennia katehorii lokatyvnosti v kinopovisti Oleksandra Dovzhenka «Zacharovana Desna» [Linguistic means of expressing the category of locativity in Oleksandr Dovzhenko's film story "Enchanted Desna"]. *X Dovzhenkivski chytannia*, 33-41.
32. Medvid, N. S. (2019). Kontsept «rodyna» v movnii kartyni svitu Oleksandra Dovzhenka [The concept FAMILY in Oleksandr Dovzhenko's linguistic worldview.]. *IX Dovzhenkivski chytannia*, 64-70.
33. Medvid, N. S. (2024). Osoblyvosti verbalizatsii kontseptu «rodyna» u khudozhnomu dyskursi Oleksandra Dovzhenka [Features of the verbalisation of the concept FAMILY in Oleksandr Dovzhenko's artistic discourse]. *Odynadtsiati Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Hlukhiv: HNPU im. O. Dovzhenka, 78-88.
34. Novykov, A. (2021). «Ja Ukrainy syn...» (Narys zhyttia i tvorchosti Oleksandra Dovzhenka) ["I am a son of Ukraine..."] (An essay on Oleksandr Dovzhenko's life and work). *Dyvoslovo*, 4, 58-64.
35. Novykov, A. (2019). Dovzhenko v konteksti doby [Dovzhenko in the context of his time]. *Zbirnyk Kharkivskoho istoriko-filolohichnoho tovarystva*, 16. Kharkiv: Kharkivske istoriko-filolohichne tovarystvo, 59-70.
36. Novykov, A. (2016). Dovzhenko i vlada: shtrykhy do portreta myttsia [Dovzhenko and the authorities: touches to the artist's portrait]. *VIII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv : KhIFT, 34-40.
37. Novykov, A. O. (2016). Henii na rozdorizhzh: kharkivskiy period Oleksandra Dovzhenka [Genius at the crossroads: Kharkiv period in the life of Oleksandr Dovzhenko]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Filolohiia*, 41(1). Odesa, 51-55. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.41.1.12>
38. Novykov, A. O. (2014). Kontseptualna opozyttsiia «dobro» / «zlo» v kinopovisti Oleksandra Dovzhenka «Ukraina v ohni» [The conceptual opposition of "good" and "evil" in Oleksandr Dovzhenko's film story "Ukraine in flames"]. *VII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv : KhIFT, 26-34.
39. Novykov, A. O. (2022). Malovidoma storinka iz zhyttia henialnoho kinorezhysera y pysmennyka: Oleksandr Dovzhenko za kordonom [A little-known page from the life of a brilliant film director and writer: Oleksandr Dovzhenko abroad.]. *Osvita i nauka XX stolittia*. Hlukhiv, 138-139.
40. Novykov, A. O. (2019). Oleksandr Dovzhenko u Sosnytsi [Oleksandr Dovzhenko in Sosnytsia.]. *X Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Hlukhiv: HNPU im. O. Dovzhenka, 39-45.
41. Novykov, A. O. (2022). Vidomyi i nevidomyi Oleksandr Dovzhenko [The Known and Unknown Oleksandr Dovzhenko]. *X Dovzhenkivski chytannia*, 4-10.
42. Novykov, A. O., Hrynevych, V. Y., Pryvalova S. P., (2014). *Vyvchennia tvorchosti Oleksandra Dovzhenka v shkoli* [Teaching Oleksandr Dovzhenko's works in school]. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv: Osnova.
43. Novykov, A. O., Trosha, N. V., & Maksymchuk-Makarenko, S. O. (2016). *Literaturni priorytety Oleksandra Dovzhenka* [Oleksandr Dovzhenko's literary priorities]. In A. O. Novykov (Ed.). Sumy : vydavnytstvo Vinnychenka Mykoly Dmytrovycha.
44. Novykov, A. (2021). Kharkivskiy period Oleksandra Dovzhenka [Oleksandr Dovzhenko's Kharkiv period.]. *Naukovyi potentsial doslidnyka: filolohichni ta metodychni poshuky*, 9, 88-98.
45. Novykov, A. (2020). Dovzhenko i Kharkiv [Dovzhenko and Kharkiv]. *Ukrainskyi svit u naukovykh paradyhmakh*, 7. Kharkiv: KhIFT, 130-137.
46. Novykov, A. O. (2023). Malovidoma storinka z biohrafii Oleksandra Dovzhenka [Little-known page of Oleksandr Dovzhenko's biography]. *Nauka ta osvita v umovakh viiny: Hlukhivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka*. Hlukhiv, 142-143.
47. Novykov, A. O. (2019). Dovzhenko – khudozhnyk [Dovzhenko as the artist.]. *Osiagnięcia naukowe i perspektywy*. In M. Andrzejewskiego (Ed.). Wrocław: Nowa nauka, 18-19.
48. Novykov, A. O. (2014). Z Ukrainoiu v serts: ostanni roky zhyttia Oleksandra Dovzhenka [With Ukraine in heart: The last years of Oleksandr Dovzhenko's Life.]. *Odynadtsiati Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Hlukhiv: HNPU im. O. Dovzhenka, 58-68.
49. Pryvalova, S. P. (2019). Vysoka dukhovnist i moralna krasa liudyny u kinopovisti «Zacharovana Desna» O. Dovzhenka [Human's high spirituality and moral beauty in O. Dovzhenko's Film Story "Enchanted Desna"]. *IX Dovzhenkivski chytannia*, 52-60.
50. Pryvalova, S. P. (2014). Humanistychni idei u tvorakh maloi prozy Oleksandra Dovzhenka [Humanistic ideas in Oleksandr Dovzhenko's short prose]. *VII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv : KhIFT, 76-84.
51. Pryvalova, S. P. (2016). Kontsept «Zemlia» u kinotvorakh O. Dovzhenka [The concept EARTH in Oleksandr Dovzhenko's films]. *VIII Dovzhenkivski chytannia*. In Novykova A. O. (Ed.). Kharkiv: KhIFT, 81-88.
52. Trosha, N. V. (2020). Natsionalno-patriotychni smysly ta sensy etnokulturnoho potentsialu tvoriv O. Dovzhenka [National and patriotic meanings and senses of the ethno-cultural potential of O. Dovzhenko's works]. *Literaturny svitu : poetyka, mentalnist i dukhovnist*, 14. Kryvyi Rih, 214-222. https://doi.org/10.31812/world_lit.v14i0.3821
53. Trosha, N. V. (2021). Obrazna systema kinopovisti O. Dovzhenka «Zacharovana Desna» [The imagery system of O. Dovzhenko's film story "Enchanted Desna"]. *Riven efektyvnosti ta neobkhidnist vplyvu filolohichnykh nauk na rozvytok movy i literatury*. Lviv, 80–83.
54. Trosha, N. V. (2019). Tvorchy spadshchyna Oleksandra Dovzhenka yak nevycherpne dzherelo vykhovannia natsionalnoi svidomosti y patriotyzmu [The creative legacy of Oleksandr Dovzhenko as an inexhaustible source of national consciousness and patriotism]. *IX Dovzhenkivski chytannia*, 90-97.

55. Trosha, N. V. (2020). Khudozhnia interpretatsiia vidomykh istorichnykh postatei u literaturnii tvorchosti O. Dovzhenka [Artistic interpretation of famous historical figures in Oleksandr Dovzhenko's literary works.]. *Naukovyi potentsial doslidnyka : filolohichni ta metodychni poshuky*, 8. In V. A. Kalish (Ed.). Hlukhiv : HNPU im. O. Dovzhenka, 126-131.
56. Trosha, N. V. (2015). *Kontsept istorii u literaturnii tvorchosti Oleksandra Dovzhenka* [The concept of history in Oleksandr Dovzhenko's literary works]. [Abstract on dissertation for the degree of Candidate of Philological Sciences, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, speciality 10.01.01 «Ukrainska literatura»].
57. Trosha, N. V. (2020). Osoblyvosti vyvchennia khudozhnikh kontseptiv uchniamy zakladiv zahalnoi serednoi osvity (na materialii tvorchosti O. Dovzhenka) [Teaching artistic concepts to general secondary education institution students (based on O. Dovzhenko's works)]. *Suchasnyi rukh nauky*, 2. Dnipro, 496-501.
58. Trosha, N. V. (2016). Problema transformatsii natsionalnoi mentalnosti ukrainskoho selianstva v XX stolitti v dramatychnii poemi O. Dovzhenka «Potomky Zaporozhtsiv» [The issue of the transformation of the national mentality of the Ukrainian peasantry in the 20th century in O. Dovzhenko's dramatic poem "Descendants of the Zaporozhians"]. *VIII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv: KhIFT, 93-99.
59. Trosha, N. V. (2014). Kontsept «kozatstvo» v shchodennykovykh zapysakh Oleksandra Dovzhenka [The concept COSSACKS in Oleksandr Dovzhenko's diary entries]. *VII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv : KhIFT, 103-113.
60. Trosha, N. V. (2020). Kontseptualizatsiia arkhetypnogo obrazu zemli v literaturnii tvorchosti Oleksandra Dovzhenka [Conceptualisation of the archetypal image of the earth in Oleksandr Dovzhenko's literary works]. *Sovremennaia nauka: teoriia y praktyka*. Warszawa : Nova Nauka, 21–25.
61. Kholiavko, I. V. (2020). Prostir taємnoi svobody: zhanrova kharakterystyka shchodennykovoho dyskursu Oleksandra Dovzhenka z pozytsii linhvistyky [The space of secret freedom: a genre characteristic of Oleksandr Dovzhenko's diary discourse from the perspective of linguistics]. *Dyvoslovo*, 9(762), 55-60.
62. Tsinko, S. V. (2019). Vykhovannia dukhovno-moralnykh tsinnosti uchniv (na materialii tvoriv Oleksandra Dovzhenka) [Cultivating spiritual and moral values in students (based on Oleksandr Dovzhenko's works)]. *IX Dovzhenkivski chytannia*, 60-64.
63. Tsinko, S. V. (2022). Vykhovnyi potentsial tvoriv Oleksandra Dovzhenka [The educational potential of Oleksandr Dovzhenko's works]. *X Dovzhenkivski chytannia*, 41-45.
64. Tsinko, S. V. (2021). Katehoriia zhynochnosti v idiiystyli Oleksandra Dovzhenka [The femininity category in the idiostyle of Oleksandr Dovzhenko]. *Literatura ta kultura Polissia (Filolohichni nauky)*, 16. Nizhyn, 149-161. <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2020-16f-101-149-161>
65. Tsinko, S. V. (2016). Rol tvorchoi spadshchyny Oleksandra Dovzhenka u protsesi formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti vchytelia-slovesnyka [The role of Oleksandr Dovzhenko's creative heritage in forming Language and Literature teacher's sociocultural competence]. *VIII Dovzhenkivski chytannia*. In A. O. Novykov (Ed.). Kharkiv: KhIFT, 99-105.
66. Kuznetsova, H. P., Kurok, O. I., Novykov, A. O., Trosha, N. V., Hrynevych, V. I., & Zemka, O. I. (2019). *Shchodennykovi zapysy 2019–2020 rr. Dilovyi shchodennyk* [Diary entries 2019–2020. Work diary.]. In A. O. Novykov (Ed.). Sumy : Vyd bud. «Ellada».
67. Kuznetsova, H. P., Kurok, O. I., Novykov, A. O., Trosha, N. V., Hrynevych, V. Y., & Zemka, O. I. (2024). *Shchodennykovi zapysy: narys-prysviata: naukovo-populiarnyi i navchalno-piznavalnyi posibnyk za zhyttiepysom O. P. Dovzhenka* [Diary entries: essay-dedication: popular science and educational guide based on O. P. Dovzhenko's biography]. In H. P. Kuznetsova, O. I. Kurok, & A. O. Novykov (Eds.). Sumy : Vydavnychiy budynok «Ellada».

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 18.06.2025 р.
Прийнято редакцією 18.07.2025 р.
Опубліковано 1.09.2025 р.